

Vergaderjaar 2008–2009

31 371

Kredietcrisis

Nr. 182

BRIEF VAN DE MINISTERS VAN FINANCIËN EN VAN ECONOMISCHE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 15 mei 2009

Tijdens het vragenuurtje van dinsdag 12 mei jl. (Handelingen der Kamer II, vergaderjaar 2008–2009, nr. 82) is er gesproken over kredietverlening, naar aanleiding van vragen gesteld door het lid Sap van Groenlinks. In deze brief, van de ministers van Financiën en Economische Zaken, zal worden ingegaan op de cijfers van De Nederlandsche Bank (DNB) over kredietverlening, de onvrede bij bedrijven over het gedrag van banken en de bekendheid van diverse instrumenten gericht op het stimuleren van de kredietmarkt, zoals het Besluit Borgstelling MKB kredieten (BBMKB). Met deze brief voldoet de minister van Economische Zaken eveneens aan haar toezegging gedaan tijdens het Algemeen Overleg van 23 april jl., om in te gaan op de kredietverleningscijfers van DNB. Zoals toegezegd tijdens het vragenuurtje van 12 mei jl., zullen wij uw Kamer voor de zomer nog een brief sturen over een aantal andere aspecten rond kredietverlening.

Cijfers kredietverlening

De Nederlandsche Bank publiceert maandelijks monetaire statistieken over de balansstanden van banken in Nederland. Hieruit blijkt dat eind maart 2009 het totaal aan uitstaande kredieten aan Nederlandse niet-financiële bedrijven EUR 298 miljard bedroeg¹. Tot deze categorie behoort onder meer EUR 38 miljard aan uitstaande leningen aan niet-financiële publieke vennootschappen², die in deze beantwoording voor de volledigheid zullen worden meegenomen. Uit deze balansstatistieken kunnen kredietgroei-cijfers worden berekend. Daarbij moet rekening worden gehouden met reeksbreuken en andere correcties.

¹ Zie DNB website onder Statistiek, Financiële instellingen, Banken, Binnenlands bankbedrijf (monetair), Tabel 5.2.1.

² Dit zijn bedrijven met winsttoegmerk waarover overheidsinstellingen zeggenschap hebben, zoals Schiphol en de Nederlandse Spoorwegen.

Naast het verstrekken en aflossen van leningen kunnen de balansstanden beïnvloed worden door het securitiseren van uitstaande leningen of door het terugnemen van eerder geseuritiseerde leningen. Securitatie is het proces waarmee activa, in dit geval verstrekte leningen, van de balans worden gehaald door deze te verkopen aan een derde entiteit. Wanneer een uitstaande lening geseuritiseerd wordt, verdwijnt deze van de balans

van de bank, waarmee het lijkt of het totaal van uitstaande leningen is gedaald. In feite is hiervan echter geen sprake, de lening bestaat immers nog steeds maar is ondergebracht op de balans van een andere rechtspersoon. Die financiert de aankoop van de leningen door effecten uit te geven. Dit speelde ook in december 2008, toen voor circa EUR 10 miljard is gesecuritiseerd.. Het in de Volkskrant genoemde krimpprocentage over december van 4,7% t.o.v. november geeft hierdoor dus een vertekend beeld. Een groot deel van die krimp was een technisch effect als gevolg van de genoemde securitisatie.

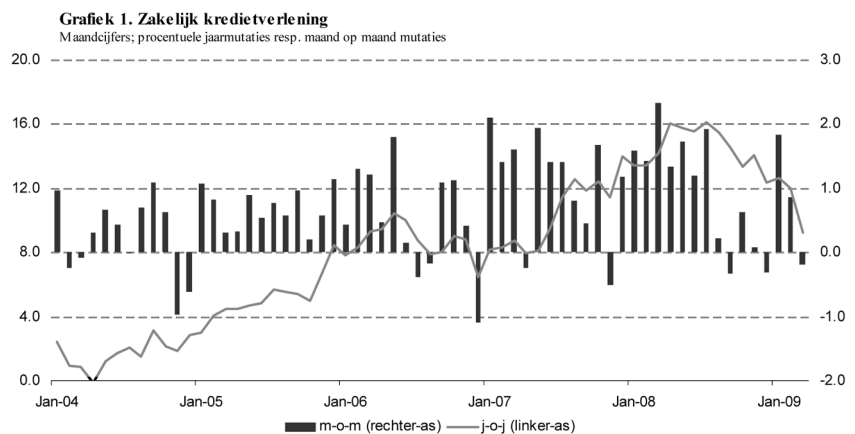
Om een zuiverder beeld te krijgen van de ontwikkeling van de kredietverlening dienen de bankbalansstatistieken dus hiervoor gecorrigeerd worden. Tabel 1 geeft de meest recente maand-op-maand en jaar-op-jaargroei, rekening houdend met correcties voor reeksbreuken en deze securitisaties. Hieruit blijkt dat het groeipercentage over december – 0,3% bedraagt t.o.v. november. De gecorrigeerde groeicijfers zijn nog voorlopig. De bijbehorende grafiek 1 geeft een beeld van deze kredietgroei over een langere termijn. De gecorrigeerde groeicijfers zijn eveneens te vinden op de website van DNB.

Over heel 2008 was de zakelijke kredietgroei ruim 12%. Dit is wat lager dan in 2007, toen de groei bijna 14% bedroeg, maar er was over het gehele jaar 2008 sprake van een forse groei van de kredietverlening. Het algemene beeld dat uit de meest recente cijfers naar voren komt is dat de kredietverlening aan niet-financiële bedrijven in Nederland sinds september 2008 minder hard groeide dan in de periode daarvoor. De jaar-op jaar-groei is in maart 2009 gedaald tot 9,3%. Wel is ook de laatste zes maanden nog steeds sprake van een groei (gemiddeld 0,5% per maand) van het uitstaand zakelijk krediet. In januari en februari was deze groei vrij fors, maar in maart was een lichte krimp zichtbaar.

Tabel 1. Groei van bij banken uitstaand kredietvolume niet-financiële bedrijven (gecorr. voor breuken en securitisaties)

	Sep-08	Oct-08	Nov-08	Dec-08	Jan-09	Feb-09	Mar-09
Jaar-op-jaar	14,5	13,4	14,0	12,4	12,6	12,0	9,3
Maand-op maand	- 0,3	0,6	0,1	- 0,3	1,8	0,9	- 0,2

Bron: DNB



De huidige afzwakking van de zakelijke kredietgroei doet denken aan de situatie in 2002/2003. Destijds nam op het dieptepunt van de cyclus het zakelijke kredietvolume enkele kwartalen licht af, met als uitschieter een krimp in het derde kwartaal die meer dan 1,5% bedroeg t.o.v. een jaar

eerder. Ter illustratie, in maart 2009 bedraagt de kredietgroei t.o.v. een jaar eerder nog meer dan 9%. Ook in eerdere conjuncturele neergangen in de jaren tachtig en negentig nam het zakelijke kredietvolume af.

Onvrede bedrijven over gedrag banken

Het is lastig om op basis van bovenstaande cijfers te spreken van significante kredietrantsoenering door banken. Het is gebruikelijk dat kredietverlening afneemt in perioden van laagconjunctuur, door zowel ontwikkelingen aan vraag als aanbodzijde. Dit ligt ook in de lijn der verwachting. De risico's voor banken die verbonden zijn aan het verlenen van kredieten nemen toe, daarom zullen zij voorzichtiger zijn in het toekennen van kredieten. Daarnaast zijn in de huidige situatie zowel de kapitaalpositie als de mogelijkheden van banken om geld aan te trekken slechter dan in vorige periodes van laagconjunctuur. Banken zijn daarom genoodzaakt terughoudender te zijn in hun kredietbeleid ten opzichte van vorige periodes van laagconjunctuur. Er lijkt tot op heden dan ook geen sprake te zijn van onredelijk gedrag van banken.

Dat banken voorzichtiger zijn blijkt uit de «Bank Lending Survey (BLS)», een enquête die DNB ieder kwartaal onder de Nederlandse grootbanken houdt. Nederlandse banken geven in meerderheid aan dat zij sinds medio 2007 hun acceptatiecriteria voor het verstrekken van leningen hebben aangescherpt. De acceptatiecriteria weerspiegelen het kredietverleningsbeleid van banken. Het gaat daarbij om het type leningen dat een bank wenselijk of onwenselijk acht, de geografische prioriteiten, de aanvaardbaarheid van onderpand, etc. De aanscherping vond initieel vooral plaats bij kredietverlening aan grote bedrijven. Naarmate de marktonrust langer aanhield en zich verdiepte, begonnen banken ook de acceptatiecriteria voor kleine en middelgrote bedrijven aan te passen.

Omdat de BLS pas vanaf 2003 wordt afgenomen is een vergelijking met eerdere perioden van afzwakkende economische groei niet goed te maken. Wel valt op dat ook in 2003 een meerderheid van de banken aangaf de kredietvoorwaarden aan te scherpen, wat erop duidt dat aanscherping een normaal conjunctureel verschijnsel is. In het vierde kwartaal van 2008 gaven alle in de enquête opgenomen grootbanken aan hun acceptatiecriteria te hebben aangescherpt. Dit had zich sinds het begin van de meting in 2003 niet eerder voorgedaan. Inmiddels zijn er signalen dat dit in het eerste kwartaal van 2009 is afgezwakt.

Voor bedrijven is dit uiteraard erg vervelend. Mede door de crisis worden bedrijven geconfronteerd met een lagere afzet, latere betalingen en verslechterde winstcijfers. Sommige bedrijven die het hardst geraakt worden door de crisis, hebben de meeste financiering nodig; het water staat sommige van deze bedrijven aan de lippen. Juist zij lopen het risico moeilijk aan aanvullend krediet te komen, omdat de risico's voor banken te groot worden.

Het is echter van belang dat gezonde bedrijven afdoende toegang houden tot kredieten, zodat deze in staat blijven rendabele investeringen te kunnen blijven financieren. De minister van Economische Zaken heeft hiervoor verschillende garantieregelingen (zoals de BBMKB en de GO) geïntensiveerd. Daarnaast hebben banken aangegeven meer gebruik te zullen maken van de faciliteiten die de EIB biedt, ING heeft hiervan als eerste gebruik gemaakt.

De regering zal de kredietverlening ook de komende tijd nauwgezet blijven volgen, evenals de maatregelen die zijn getroffen om de kredietmarkt te ondersteunen. Hier komen wij op terug in de door de Minister

van Financiën toegezegde brief, die voor het zomerreces zal worden verzonden.

Bekendheid BBMKB en andere stimuleringsmaatregelen

Tijdens het vragenuurtje van 12 mei vroeg het lid Van der Ham naar de bekendheid van onder andere de BBMKB regeling bij bedrijven en banken. De minister van Economische Zaken heeft eerder in uw Kamer aangegeven dat de BBMKB bij de deelnemende banken bekend is, maar dat niet voorkomen kan worden dat een lokale accountmanager van een bank (nog) niet op de hoogte is van de BBMKB. De banken hebben toegezegd dit verder te intensiveren.

Verder heeft het ministerie van Economische Zaken een voorlichtingscampagne gestart richting ondernemers en intermediairs, om de kredietgarantieregelingen verder bekend te maken. Doel is te bewerkstelligen dat ondernemers en intermediairs bij banken ook vragen of toepassing van de BBMKB mogelijk en nodig is. Deze voorlichting gebeurt o.a. via radiospotjes, advertenties in vakbladen en voorlichting aan brancheorganisaties. Het effect van de vanaf 23 maart uitgezonden radiospotjes is meetbaar. Het bezoek aan de website van Antwoord voor Bedrijven (www.antwoordvoorbedrijven.nl), die een centrale informatierol vervult richting het MKB, nam met 10 000 per week toe ten opzichte van de periode voorafgaand aan de radiospots. Gelet op het feit dat het aantal vragen over de werking van de kredietgarantieregelingen bij Antwoord voor Bedrijven en SenterNovem niet is toegenomen, mag geconcludeerd worden dat het MKB de gevraagde informatie weet te vinden. Gedurende deze maand start een voorlichtingscampagne gericht op intermediairs. Intermediairs zijn de belangrijkste ingang voor bedrijven bij financieringsvragen.

De minister van Financiën,
W. J. Bos

De minister van Economische Zaken,
M. J. A. van der Hoeven